

Sınıf, parti ve önderlik

Bu yazı Troçki öldürüldüğü gün masasının üzerinde bulunan tamamlanmamış iki makaleden biridir. Türkçeye Nail Satlıgan tarafından, Troçki'nin İspanya devrimi üzerine yazılarının derlendiği "The Spanish Revolution" (1931-39), Pathfinder Press, NewYork, başlıklı kitaptaki metinden çevrilmiştir.

İşçi sınıfı hareketinin ne ölçüde geriye itilmiş olduğu, yalnız kitle örgütlerinin değil, ideolojik gruplaşmaların ve bir sürü grubun giriştiği türden sorgulamaların durumundan da çıkarılabilir. Paris'te yayımlanan *Qué faire*(1) diye bir dergi var. Bu dergi, her nedense kendini Marksist sayıyor; ama gerçekte sol burjuva aydınlarının ve aydınların bütün kusurlarını özümsemiş olan yalıtılmış işçilerin ampirizminin çerçevesi içerisinde kalıyor tümüyle.

Bilimsel bir temelden yoksun, programı ve herhangi bir geleneği olmayan bütün gruplar gibi bu küçük dergi de, POUM'un(2) eteklerine yapışmaya çalıştı: kitlelere ve zafere giden en kestirme yol buradan geçer görünüyordu. Oysa İspanyol devrimiyle kurduğu bu bağlar, önce hiç umulmadık bir sonuç doğurdu; dergi ilerlemedi, tersine geriye gitti. Aslında bu, eşyanın tabiatına bütünüyle uygundur. Küçük burjuva tutuculuğu ile proletarya devriminin gerekleri arasındaki çelişkiler son derecede gelişmiş bulunuyor. POUM'un politikalarının savunucu ve yorumlayıcılarının gerek siyasal, gerekse teorik alanlarda kendilerini iyice gerilemiş bulmaları kadar doğal bir şey olamaz.

Qué faire dergisinin kendi başına hiç mi hiç önemi yoktur. İlginçliği belirtisi olduğu özellikler bakımındandır. Bu derginin İspanyol devriminin çöküşünün nedenleri konusundaki değerlendirmesi üzerinde durmakta yarar görmemiz, bu değerlendirmenin düzmece Marksizmin sol kanadında şimdilerde hüküm süren temel özellikleri çok canlı bir biçimde açığa vurduğundan ileri geliyor.

Quefaire Açıklıyor

Casanova(3) yoldaşın *Spain Betrayed* (İhanete Uğrayan İspanya) adlı broşürüne (*Qué faire* 'de yöneltilen) eleştiriden bir bölümü kelimesi kelimesine aktararak işe başlayalım:

Devrim neden ezildi? 'Çünkü', diye cevap veriyor yazar (Casanova), 'devrimci kitleler, ne yazık ki Komünist Parti'nin güttüğü yanlış politikanın peşinden gittiler.' Peki, ama eski önderlerini terk eden devrimci kitleler, ne diye Komünist Parti'nin bayrağı altında toplandılar şeytan aşkına? 'Çünkü gerçekten devrimci bir parti yoktu.' Katıksız bir totoloji karşısındayız. Kitlelerin yanlış bir politikası; olgunlaşmamış bir parti, ya toplumsal güçlerin belli bir durumunu (işçi sınıfının olgunlaşmamışlığı, köylülerin bağımsızlıktan yoksunluğu) gösterir ve başkalarının yanı sıra Casanova'nın kendisince de sunulan olgulardan hareketle açıklanması gerekir; ya da devrimi kurtarabilecek olan, yalnız 'iyi niyetli bireyler'in çabalarıyla birtakım kötü niyetli bireylerin veya bireylerden oluşan grupların eylemlerinin ürünüdür. Casanova, birinci ve Marksist yolu el yordamıyla araştırdıktan sonra ikinci yolu tutuyor. Bundan sonrasına şeytanlar karışır artık; yenilginin melun sorumlusu anarşistlerin ve bütün öteki küçük şeytanların yordakçılık ettikleri baş şeytan Stalin'dir; devrimcilerin Tanrısı, 1917'de Rusya'da yaptığı gibi İspanya'ya bir Lenin ya da bir Troçki göndermemiştir ne yazık ki.

Sonra şu sonuç çıkarılıyor: "Kemikleşmiş bir kilise Ortodoksluğunu ne pahasına olursa olsun zorla olguların üzerine çıkartmaya çalışmanın varacağı yer budur." Bu kadar çok basmakalıp sözün, bayağılığın ve hatanın nasıl olup da bu kadar az satıra sıkıştırılmış olduğunu göz önüne getirmenin zorluğu, bu teorik kibirliliğin ihtişamını bir kat daha artırıyor.

Yukarıdaki alıntının yazarı, İspanyol devriminin yenilgisine herhangi bir açıklama getirmekten kaçınıyor; "toplumsal güçlerin durumu" gibisinden derin açıklamaların gerekli olduğuna işaret ediyor, o kadar. Her türlü açıklamadan kaçması bir rastlantı değildir. Bu Bolşevizm eleştiricilerinin hepsi birer teorik ödlektirler; ayaklarının altında sağlam hiçbir şey yoktur da ondan. Kendi iflâslarını açığa vurmamak için olgularla oynayıp başkalarının görüşleri ardına gizlenirler. Sanki tüm bilgeliklerini ortaya koymaya vakitleri yokmuş gibi imalar ve yarım yamalak düşüncelerle yetinirler. Hiçbir bilgelikleri yoktur aslında.

Kibirliklerini azıcık kazıdınız mı, altından düşünsel şarlatanlık çıkar.

Yazarımızın ima ve yarım yamalak düşüncelerini adım adım tahlil edelim. Ona göre kitlelerin yanlış bir politikası, ancak “toplumsal güçlerin belli bir durumunu gösterdiği”, yani işçi sınıfının olgunlaşmamışlığının ve köylülerin bağımsızlıktan yoksunluğunun göstergesi olduğu oranda açıklanabilir. Totoloji arayan birisi, bundan daha yavanını nerede olsa bulamazdı. “Kitlelerin yanlış politikası” kitlelerin “olgunlaşmamışlığıyla” açıklanıyor. Peki, ama kitlelerin “olgunlaşmamışlığı” ne demektir? Onların, yanlış politikalara yatkınlıklarıdır besbelli. Yanlış politika, tam olarak neden ibaretti, başlatıcıları kimlerdi, kitleler mi, yoksa önderleri mi: Yazarımız bunları söylemeden geçiyor. Bir totolojiye başvurarak sorumluluğu kitlelere atıveriyor. Bütün hainlerin, kaçakların ve onların avukatlarının klasik hilesi, söz konusu olan İspanyol proletaryası olunca iyice iğrençleşiyor.

Hainlerin Safsatası

1936 Temmuzunda (daha öncesini bir yana bırakalım) İspanyol işçileri, Halk Cephesi'nin koruması altında gizli tertiplerini hazırlayan subayların saldırısını geri püskürttüler. Kitleler, kendiliklerinden milisler ve işçi komiteleri yarattılar; bunlar gelecekteki diktatörlüklerinin birer kalesiydi. Öbür yandan proletaryanın öncü örgütleri, bu komiteleri yok etmekte, işçilerin özel mülkiyete taarruzlarını tas ve etmekte, işçi milislerini burjuvazinin komutasına tâbi kılmakta burjuvaziye yardımcı oldular; POUM, bunun ötesinde hükümete katılarak bu karşıdevrimci işlerin doğrudan sorumluluğunu üstlendi.

Proletaryanın “olgunlaşmamışlığı” bu örnekte neyin göstergesidir? Besbelli yalnızca şunun: Seçtikleri doğru siyasal çizgiye karşın kitleler, Sosyalistler, Stalinistler, Anarşistler ve POUM'culann burjuvaziyle olan koalisyonunu parçalayamamışlardır. Bu safsata örneği, bir tür mutlak olgunluk kavramını kendine başlangıç noktası olarak alır. Bu öylesine eksiksiz bir durumdur ki kitleler, doğru bir önderliğe ihtiyaç duymazlar, dahası kitlelerin gücü, kendi önderliklerine karşı fethetmeye yeterlidir. Böyle bir olgunluk yoktur, olamaz da.

“Peki, ama bu denli doğru devrimci içgüdü, bu denli üstün savaş nitelikleri gösteren işçiler, hain bir önderliğe niçin teslim olsunlar?” diye itiraz ediyorlar bizim aklı evveller. Cevabımız şudur: Katıksız teslimiyetin izi bile yoktu ortada. İşçilerin yürüyüş kolu ile önderliğin çizgisi arasında hep bir açı oluştu. En kritik anlarda da bu açı 180 derece oldu. Bu anlarda önderlik, işçilerin silahlı güçle boyunduruk altına alınmasına doğrudan ya da dolaylı olarak yardım etti.

1937 Mayıs’ında Katalonya işçileri, yalnız kendi önderlikleri olmadan değil, aynı zamanda ona karşı ayaklandılar. Anarşist önderler (ucuz yoldan devrimcilik taslayan zavallı ve aşağılık burjuvalar) CNT(4) Mayıs ayında iktidarı ele geçirip diktatörlüğünü kurmak isteseydi bunu kolayca yapabileceğini kendi basınlarında yüzlerce kez tekrarladılar. Anarşist önderler, bu kez arı gerçeği dile getiriyorlar. POUM önderliği, ilen CNT’nin kuyruğuna takıldı; ancak politikalarını değişik bir lafazanlıkla örttü. Burjuvazinin “olgunlaşmamış” proletaryanın Mayıs ayaklanmasını ezmesi yalnız ve yalnız bu sayede oldu.

İspanyol kitlelerinin, önderlerinin peşinden gitmekten başka bir şey yapmadıklarını tekrarlamak için sınıf ile parti arasındaki, kitleler ile önderler arasındaki karşılıklı ilişkilerden hiçbir şey anlamıyor olmak gerekir. Söylenebilecek tek şey, her seferinde önlerindeki engelleri havaya uçurup doğru yolu bulmaya çalışmış olan kitlelerin; savaşın alevlerinin tam ortasında, devrimin gereklerine uygun düşecek yeni bir önderlik yaratmaya güçlerinin yetmemiş olduğudur. Önümüzde duran, devrimin çeşitli aşamalarının hızla yer değiştirdiği, önderliğin ya da önderliğin çeşitli bölümlerinin çabucak sınıf düşmanı tarafına geçtiği son derece dinamik bir süreçtir. Bizim aklıevveller ise salt statik bir tartışmaya girmişler: Bir bütün olarak işçi sınıfı, neden kötü bir önderliğin peşinden gitti?

Diyalektik Yaklaşım

Evrimci ve liberal tarih görüşünden alınma eski bir özdeyiş vardır: Her halk hak ettiği hükümete kavuşur. Oysa tarih, bir ve aynı halkın görece kısa bir çağ boyunca çok farklı hükümetlerce yönetilebildiğini (Rusya, İtalya, Almanya,

İspanya vb.), ayrıca bu hükümetlerin sırasının hiç de bir ve aynı doğrultuda (söz gelimi liberal evrimciler tarafından düşünüldüğü gibi istibdattan özgürlüğe) gitmediğini gösterir. İşin sırrı şuradadır ki bir halk, düşman sınıflardan, sınıfların kendisi de, farklı önderlikler altında yer alan farklı, kısmen de antagonist tabakalardan oluşur; dahası her halk, gene sınıflardan oluşan başka halkların etkisi altında kalır. Hükümetler, bir “halk”ın sistemli bir biçimde gelişen “olgunluğunu” dile getirmez; değişik sınıflar ve bir ve aynı sınıf içerisindeki değişik tabakalar arasındaki mücadelenin, nihayet, dış güçlerin (ittifaklar, çatışmalar, savaşlar ve benzerinin) etkisinin birer ürünüdür. Buna şunu da eklemek gerekir: Bir hükümet, bir kez kurulunca, kendisini üreten güçler dengesinden çok daha uzun süre ayakta durabilir. Devrimler, darbeler, karşıdevrimler vb., tam da bu tarihî çelişkidenden doğar.

Bir sınıfın önderliği sorununu ele alırken bu diyalektik yaklaşımın ta kendisi gerekli olur. Liberallere öykünmekle bizim aklıevveller, her sınıfın hak ettiği önderliğe kavuştuğu aksiyomunu sessizce benimsemiş oluyorlar. Gerçekte önderlik hiç de bir sınıfın sırf bir “yansıma”sı ya da onun özgür yaratıcılığının ürünü değildir. Önderlik, değişik sınıflar arasındaki çatışmalar ya da belirli bir sınıf içerisindeki değişik tabakalar arasındaki sürtüşme süreci içinde biçimlenir. Önderlik, bir kez doğdu mu, daima sınıfının üzerine yükselir; böylelikle öteki sınıfların baskı ve etkisine açık hale gelir. Proletarya, tam bir iç yozlaşmaya uğramış, ama bu yozlaşmayı büyük olayların ortasında dile getirme fırsatını henüz bulamamış bir önderliğe uzun süre “katlanabilir”.

Önderlik ile sınıf arasındaki çelişkiyi keskin bir biçimde açığa çıkarmak için büyük bir tarihî şok gereklidir. En güçlü tarihî şoklar savaşlar ve devrimlerdir. Savaş ve devrim, tam da bundan dolayı işçi sınıfını çoğu kez gafil avlar. Ama eski önderliğin iç yozlaşmasını açığa vurduğu durumlarda bile sınıf, hele eski öncü partinin çöküşünden yararlanabilecek yetenekte güçlü devrimci kadroları önceki dönemden miras olarak almamışsa, yeni bir önderliği kendiliğinden yaratamaz. Bir sınıf ile onun önderliği arasındaki karşılıklı ilişkilerin Marksist yorumu, yani skolastik değil de diyalektik yorumu, yazarımızın legalist safsatasında iler tutar yer bırakmaz.

Rus İşçileri Nasıl Olgunlaştı?

Yazar, proletaryanın olgunluğunu salt statik bir şey sanıyor. Oysa devrim sırasında bir sınıfın bilinci, devrimin seyrini doğrudan belirleyen en dinamik süreçtir. Ocak 1917’de, hatta Mart ayında, Çarlığın devrilmesinin ardından, Rus proletaryasının sekiz, dokuz ay sonra iktidarı fethedecek kadar “olgunlaşıp olgunlaşmadığı” sorusunu cevaplandırmak mümkün müydü?

İşçi sınıfı, o sırada toplumsal ve siyasal bakımdan son derece heterojendi. Savaş yıllarında işçi sınıfı, çoğu kez gerici olan küçük burjuvazinin sa arından, geri köylülerden, kadınlardan ve gençlikten gelenlerle yüzde 30-40 oranında yenilenmişti. Bolşevik Parti’yi 1917 Martı’nda izleyenler işçi sınıfının önemsiz bir azınlığıydı; üstelik partinin kendi içerisinde anlaşmazlık vardı. İşçilerin ezici çoğunluğu, Menşevikler ile Sosyal Devrimciler’i, yani tutucu sosyal yurtseverleri destekliyordu. Ordu ve köylüler bakımından durum daha da az elverişliydi. Bunlara eklenmesi gerekenler var: ülkede genel kültür düzeyinin düşüklüğü, köylüler ile askerler şöyle dursun, özellikle taşrada, proletaryanın en geniş katmanları arasındaki siyasal tecrübe eksikliği.

Bolşevizm’in üstünlükleri nelerdi? Açık ve enine boyuna düşünülmüş bir devrim anlayışını devrimin başında savunan yalnızca Lenin idi. Partinin Rusya’daki kadroları dağınık, bir hayli de şaşkıındı. Ama parti, ileri işçilere sözünü dinletiyordu. Lenin’in parti kadroları katında büyük otoritesi vardı. Lenin’in siyasal anlayışı, devrimin ilî gelişmesine uygun düşüyor, her yeni olay bu anlayışı pekiştiriyordu. Bu üstünlükler, bir devrimci durumda, yani keskin sınıf mücadelesi koşullarında harikalar yarattı. Parti, politikasını Lenin’in anlayışına, yani devrimin fiili gidişine uygun düşecek biçimde mevzilendirmekte gecikmedi. Bu sayede ileri işçilerin on binlercesi arasında sağlam destek buldu. Parti, birkaç ay içinde, devrimin gelişmesinden güç alarak işçilerin çoğunluğunu şiarlarının doğruluğuna inandırabildi. Sovyetler halinde örgütlenmiş olan bu çoğunluk ise, askerler ile köylüleri kendine çekmeyi başardı.

Bu dinamik, diyalektik süreci proletaryanın olgunluğu ya da olgunlaşmamışlığı

gibi bir formüle nasıl sığdırabiliriz? Rus proletaryasının 1917 Şubat ya da Martı'ndaki olgunluğunda muazzam bir etken Lenin idi. Lenin ise, gökten düşmemiştir. O, işçi sınıfının devrimci geleneğini kişileştiriyordu. Lenin'in şiarlarının kitlelere ulaşması için, başlangıçta sayıca az olsa da kadroların var olması gerekiyordu; kadroların, geçmişin tecrübesinin tümüne dayalı olarak, önderliğe güven duyması gerekiyordu. Bu öğeleri hesap dışı bırakmak, yaşayan devrimi yok saymaktan, onun yerine bir soyutlamayı, "güçler dengesi"ni, geçirmekten başka bir şey değildir, çünkü devrimin gelişmesi, tam da, proletaryanın bilincindeki değişmelerin etkisi altında güçler dengesinde meydana gelen aralıksız ve hızlı değişmeden, geri katmanların ileri katmanların çekim alanına girmesinden, sınıfın kendi gücüne güveninin artmasından ibarettir. Bu sürecin hayatî etkeni partidir, tıpkı parti mekanizmasının hayatî etkeninin de onun önderliği olması gibi. Devrimci bir dönemde önderliğin rolü ve sorumluluğu çok büyüktür.

"Olgunluğun" Göreliliği

Ekim zaferi proletaryanın "olgunluğunun" ciddi bir kanıtıdır. Ama bu olgunluk görelidir. Bu proletaryanın ta kendisi, kendi saflarından çıkan bir bürokrasinin birkaç yıl sonra devrimi boğmasına izin vermiştir. Zafer, hiç de proletaryanın "olgunluğunun" olgunlaşmış meyvesi değildir. Zafer stratejik bir görevdir. Kitleleri seferber etmek için devrimci bir bunalımın elverişli koşullarından yararlanmak gerekir; kitlelerin "olgunluğunun" mevcut düzeyini bir başlangıç noktası olarak alıp onları ileriye itmek, düşmanın kesinlikle her şeye kadir olmadığını, çelişkilerle parçalanmış olduğunu, heybetli görüntüsünün ardında paniğin hüküm sürdüğünü onlara öğretmek gerekir. Bolşevik Parti bu işi başaramasaydı proletarya devriminin zaferinin sözü bile edilemezdi. Sovyetler, karşıdevrimin altında ezilir, bütün ülkelerin küçük aklıevveleri de, Rusya'da ancak köksüz hayalperestlerin sayıca o denli ufak, olgunluktan o denli uzak olan proletaryanın diktatörlüğünü düşleyebileceklerinden dem vuran makaleler, kitaplar yazarlardı.

Köylülerin Yardımcı Rolü

Köylülerin “bağımsızlıktan yoksunluğundan” söz edilmesi bir o kadar soyut, bilgiççe ve yanlıştır. Bizim aklıevvel, kapitalist toplumda bağımsız bir devrimci programı ya da bağımsız devrimci inisiyatif yeteneği olan bir köylülüğü ne zaman, nerede görmüş? Köylüler, devrimde çok büyük bir rol oynayabilirler, ama bu ancak yardımcı bir rol olabilir.

İspanyol köylüleri, çok kez cüretli davranıp yüreklice savaştılar. Ama köylülerin tüm kütlesini ayağa kaldırmak için proletaryanın burjuvaziye karşı kesin bir ayaklanmayla örnek olması, devrimin olanaklı olduğu inancını köylülere aşılması gerekiyordu. Oysa o sırada proletaryanın kendisinin devrimci inisiyatifi , her adımda kendi örgütlerince felce uğratılmaktaydı.

Proletaryanın “olgunlaşmamışlığı”, köylülerin “bağımsızlıktan yoksunluğu” tarihî olaylarda ne nihaî ne de temel birer etkendir. Sınıfların bilincinin temelinde sınıfların kendileri, sayısal güçleri, iktisadî hayat içindeki rolleri yatar. Sınıfların temelinde kendisi de üretici güçlerin gelişme düzeyiyle belirlenen özgül bir üretim sistemi yatar. Böyle olunca İspanyol proletaryasının yenilgisini teknolojinin düşük düzeyinin belirlediği, neden söylenemesin?

Kişiliğin Rolü

Yazarımız, tarihî sürecin diyalektik koşullanışının yerine mekanik determinizmi geçiriyor. İyi ve kötü bireylerin rolü konusundaki ucuz alaylarının nedeni de bu. Tarih bir sınıf mücadelesi sürecidir. Ama sınıflar, tüm ağırlıklarını otomatik olarak ve kendiliğinden koymazlar. Sınıfların mücadele süreci içinde yarattıkları çeşitli organlar, önemli ve bağımsız bir rol oynadığı gibi bozulmalara da uğrar. Bu, tarihte kişiliklerin oynadığı rolün de temelini oluşturur. Hitler’in otokratik yönetiminin elbette büyük nesnel nedenleri vardır, ama Hitler’in oynadığı muazzam tarihî rolü günümüzde ancak kalın kafalı bilgiçler yadsıyabilir. Lenin’in 3 Nisan 1917 günü Petrograd’a varışı Bolşevik Parti’ye zamanında yön değiştirtmiş, partinin devrimi zafere götürmesini sağlamıştır.

Aklıevvellerimiz diyebilirler ki, Lenin 1917 başında yurt dışında ölseydi Ekim Devrimi “gene de” gerçekleşirdi. Doğru değildir bu. Lenin, tarihî sürecin yaşayan öğelerinden birisini temsil ediyordu. O, proletaryanın en faal bölümünün tecrübesini ve anlayışlılığını kişileştirmişti. Onun devrim arenasına vaktinde çıkması, öncüyü seferber etmek, ona işçi sınıfı ile köylü kitlelerini toparlama fırsatını vermek için gerekliydi. Savaşın kritik anlarında başkomutanlığın rolü ne denli belirleyiciyse, tarihî dönüm noktalarının kritik anlarında siyasal önderlik de o denli belirleyici bir etken haline gelebilir. Tarih otomatik bir süreç değildir. Yoksa önderlere, partilere, programlara, teorik mücadelelere ne gerek kalırdı?

İspanya’da Stalinizm

Yazar soruyor demin gördüğümüz gibi: “Peki ama eski önderlerini terk eden devrimci kitleler, ne diye Komünist Parti’nin bayrağı altında toplandılar şeytan aşkına?”. Sorun yanlış konuluyor. Devrimci kitlelerin eski önderlerinin hepsini terk ettiği doğru değildir. Eskiden özgül örgütlerle ilişkileri bulunan işçiler, gözleyip yoklarken, bunlara olan bağlılıklarını sürdürdüler. İşçiler, gözlerini bilinçli hayata açmış olan partiden kolay kolay kopmazlar genellikle. Ayrıca Halk Cephesi içerisindeki karşılıklı koruma onları yatıştırıyordu: Herkes birbiriyle anlaşığına göre her şey yolunda gidiyor olmalıydı. Yeni ve taze kitlelerin, biricik muzaffer proletarya devrimini gerçekleştirmiş ve İspanya’ya silah sağlayabileceği umulan parti olarak Komintern’e yönelmeleri doğaldı.

Ayrıca Komintern Halk Cephesi krinin en ateşli şampiyonuydu; bu, tecrübesiz işçi katmanlarına güven aşıliyordu. Halk Cephesi içinde Komintern, devrimin burjuva karakterinin en ateşli şampiyonuydu; bu, küçük, kısmen de orta burjuvazi için bir güven kaynağı oluyordu. Kitleler bu yüzden “Komünist Parti’nin bayrağı altında toplandılar.”

Yazarımız, sorunu proletarya sanki bol çeşitli bir ayakkabıcıdaymış da yeni bir çift çizme seçiyormuş gibi gösteriyor. Bu basit işlem bile, herkesin bildiği gibi, her zaman başarılı sonuç vermez. Yeni bir önderlik söz konusu olunca seçme olanağı çok sınırlıdır. Kitlelerin geniş tabakaları, ancak yavaş yavaş, ancak birçok

aşamadan geçen kendi tecrübelerine dayanarak yeni bir önderliğin eskisinden daha sağlam, daha güvenilir, daha sadık olduğuna ikna olabilir. Doğrudur, bir devrim sırasında, yani olayların hızla değiştiği zamanlarda zayıf bir parti, kısa sürede büyüyüp güçlü bir parti haline gelebilir, yeter ki devrimin seyrini açıklıkla anlasın, lafazanlıktan başı dönmeyen, baskılardan yılmayan sağlam kadrolara sahip olsun. Ama böyle bir partinin devrimden önce elde bulunması gerekir. Çünkü kadroları eğitme süreci uzunca bir zamanı gerektirir ve devrim bu zamanı tanımaz.

POUM'un İhaneti

İspanya'daki bütün öteki partilerin solunda POUM yer almıştı. Kuşkusuz bu partinin kucakladığı devrimci proleter unsurlar eskiden anarşizme sıkıca bağlı değillerdi. Ama İspanyol devriminin gelişiminde ölümcül bir rol oynayan, bu partinin ta kendisi oldu. POUM'un bir kitle partisi haline gelmesi olanaksızdı. Çünkü bunun için önce eski partileri devirmek gerekiyordu. Uzlaşmaz bir mücadele vermeden, burjuva karakterlerini acımasızca teşhir etmeden bu eski partileri devirmek ise olanaksızdı.

Gel gelelim POUM, eski partileri eleştirirken bütün temel sorunlarda kendini onlara tâbi kıldı. "Halkçı" seçim blokuna katıldı; işçi komitelerini tas ye eden hükümete girdi; bu hükümet koalisyonunu yeniden kurmak için bir mücadeleye girişti; anarşist önderliğe defalarca boyun eğdi; bununla bağlantılı olarak, yanlış bir sendika politikası uyguladı; 1937 Mayıs ayaklanması karşısında yalpalayan, devrimci olmayan bir tavır aldı.

Genel olarak determinizm açısından bakıldığında POUM'un politikasının bir rastlantı olmadığını kabul etmek elbette mümkündür. Ne var ki POUM'un merkeziliğini doğuran nedenler dizisi kesinlikle İspanyol ya da Katalan proletaryasının durumunun salt bir yansıması değildir. İki ayrı nedensellik, aralarında bir açıyla birbirine yaklaşmış, belirli bir anda da düşmanca bir çatışma içine girmiştir.

Eski uluslararası tecrübeleri, Moskova'nın nüfuzunu, bir dizi yenilginin etkisini vb. göz önünde tutarak POUM'un neden merkezci bir parti olarak açılıp geliştiğini siyasal ve psikolojik açıdan açıklamak mümkündür. Ama bu onun merkezci karakterini değiştirmeyeceği gibi merkezci bir partinin devrim üzerinde her zaman bir fren etkisi yapacağı, her seferinde ister istemez kendi kafasını parçalayacağı, devrimin çöküşüne yol açabileceği gerçeğini de ortadan kaldırmaz, Gene bu, Katalan kitlelerinin POUM'dan çok daha devrimci, POUM'un da kendi önderliğinden daha devrimci olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz. Bu koşullarda yanlış politikaların sorumluluğunu kitlelerin "olgunlaşmamışlığına" atmak, siyasal mü islerin sık sık başvurdukları bir şarlatanlıktan başka bir şey olmaz.

Önderliğin Sorumluluğu

Tarihin tahrifi, işte burada, İspanyol kitlelerinin yenilgisinin sorumluluğunun kitlelerin devrimci hareketim felce uğratan ya da düpedüz ezen partilere değil de emekçi kitlelere atılmasında yatıyor. POUM'un savunucuları, kendi sorumluluklarını omuzlamaktan kaçmak için önderlerin sorumluluğunu düpedüz yadsıyorlar. Yenilgileri kozmik gelişmeler zincirinin zorunlu birer halkası gibi göstermeye çalışan bu iktidarsızlık felsefesi, yenilginin örgütleyicilerinin programlar, partiler ve kişilikler gibi somut etkenler olduğunu ortaya koymaktan acizdir ve zaten bunu yapmayı reddeder. Bu kadercilik ve bitkinlik felsefesi, devrimci eylemin teorisi olan Marksizme taban tabana zıttır.

İç savaş, siyasal görevlerin askerî araçlarla çözüldüğü bir süreçtir. Bu savaşın sonucu "sınıf güçlerinin durumu"yla belirlenseydi savaşın kendisine gerek olmazdı. Savaşın kendi örgütlenişi, kendi politikaları, kendi yöntemleri, kendi önderliği vardır; savaşın kaderini doğrudan doğruya belirleyen bunlardır. Elbette "sınıf güçlerinin durumu" bütün öteki siyasal etkenler için bir temel sağlar; ama nasıl bir binanın temeli duvarların, pencerelerin, kapıların, çatıların önemini azaltmazsa "sınıfların durumu" da, partilerin, bunların stratejilerinin, önderliklerinin önemini ortadan kaldırmaz. Akhevvelerimiz, somutu soyut içinde eriterek yan yolda durdular aslında. Sorunun en "derin" çözümü, İspanyol proletaryasının yenilgisinin üretici güçlerin yetersiz gelişmesinden ileri geldiğini ilân etmek olurdu. Her budalanın isterse kullanabileceği bir anahtardır bu.

Partinin ve önderliğin önemini sıfıra indirmekle bu akhevveler, devrimci zaferin olanaklılığını genel olarak yadsıyorlar; çünkü koşulların daha elverişli olmasını beklemek için en ufak bir gerekçe yoktur. Kapitalizmin ilerlemesi durmuştur, proletarya sayıca büyümektedir, tersine, büyümekte olan, proletaryanın savaşa gücünü artırmayıp eksilten, bilinci üzerinde de olumsuz bir etkisi olan işsizler ordusudur. Aynı şekilde kapitalist rejimde köylülerin daha yüksek bir devrimci bilince ulaşabileceklerine inanmak için de herhangi bir neden yoktur. Öyleyse yazarımızın tahlilinden çıkan sonuç tam bir kötümserlik, devrimci perspekti erden uzaklaşma oluyor, şunu da (haklarını yememek için) belirtmek gerekir ki, ne dediklerini kendileri de anlamıyorlar.

Zaten kitlelerin bilincinden bekledikleri de akla sığar gibi değildir. İspanyol işçileri de, İspanyol köylüleri de, bu sınıfların bir devrimci durumda verebileceklerinin azamîsini verdiler. Kastettiğimiz tam da milyonların, on milyonların oluşturduğu sınıftır.

Quefaire, sınıf mücadelesinin seyri ve gericiliğin saldırısı karşısında korkuya kapılıp küçük dergilerini ve teorik etütlerini kıyıda köşede, kitlelerin hareketi şöyle dursun, devrimci düşüncenin bile güncel gelişmelerinin uzağında yayımlayan o küçük okullardan ya da kiliselerden birini temsil ediyor, o kadar.

İspanyol Devriminin Bastırılması

İspanyol proletaryası, emperyalistler, İspanyol cumhuriyetçileri, sosyalistler, anarşistler, Stalinistler, sol cenahta da POUM'dan oluşan bir koalisyona yenik düştü. Bunların hepsi, İspanyol proletaryasının ilen gerçekleştirmeye başlamış olduğu sosyalist devrimi felce uğrattı. Sosyalist devrimi önlemek kolay bir iş değildir. Acımasız baskı, öncünün katledilmesi, önderlerin idamı vb.den farklı yöntemleri henüz hiç kimse bulmuş değildir. POUM, bunu istemiyordu elbette. O, bir yandan cumhuriyetçi hükümet içinde yer alıp sadık bir barışsever muhalefet olarak iktidar partilerinin genel bloğuna girmek; öbür yandan da amansız bir iç savaşın söz konusu olduğu bir sırada barışçı ve yoldaşça ilişkiler kurmak istiyordu. Tam da bu yüzden POUM, kendi politikasındaki çelişkilerin kurbanı

oldu.

İktidar bloku içinde en tutarlı politikayı izleyenler Stalinistlerdi. Burjuva cumhuriyetçi karşıdevrimin savaş öncüsü onlardı. Onlar, proletarya devrimini “demokrasi” bayrağı altında kendilerinin boğabileceğini İspanyol ve dünya burjuvazisine kanıtlayarak faşizm ihtiyacını ortadan kaldırmak istediler. Politikalarının özü buydu. İspanyol Halk Cephesi’nin mü isleri, bugün kabahati GPU’ya(5) yüklemeye çalışıyorlar. Eminim ki GPU’nun cürümleri karşısında hoşgörülü olduğumuzdan kuşkulani lamaz. Gene de açıkça görüyor ve işçilere anlatıyoruz ki GPU, bu kez olsa olsa Halk Cephesi’nin hizmetindeki en kararlı müfreze olarak iş görmüştür. GPU’nun gücü de, Stalin’in oynadığı tarihî rol de burada yatıyordu. Ancak cahil dar kafalılar, Baş Şeytan ile ilgili aptalca küçük şakalarla buna kulak asmayabilirler.

Bu beylerin devrimin toplumsal karakteri sorununa bile aldıkları yok. Moskova’nın uşakları, İngiltere ve Fransa yararına, İspanyol devriminin burjuva olduğunu ilân ettiler. Halk Cephesi’nin haince politikaları, bu sahtekârlık üzerinde yükseltildi. İspanyol devrimi gerçekten burjuva olsaydı bile bu politikalar tamamen yanlış olurdu. Kaldı ki daha baştan devrim, proleter karakterini Rusya’daki 1917 devriminden çok daha belirgin bir biçimde dile getirmişti. Bugün POUM’un önderliğinde Andres Nin’in(6) politikalarının fazla “solcu” olduğunu, yapılması gerekenin Halk Cephesi’nin sol cenahı olarak kalmak olduğunu düşünen beyler oturuyor. Gerçek talihsizlik, Lenin ve Ekim devriminin otoritesi arkasına gizlenen Nin’in Halk Cephesi’nden kopmaya bir türlü karar veremeyişi olmuştur.

Ciddi sorunlar karşısındaki havaî tutumuyla kendini zor duruma düşürmekte acele eden Victor Serge(7), Nin’in Oslo ya da Coyoacan’dan(8) gelecek emirlere boyun eğmek istemediğini söylüyor. Ciddî bir adam, bir devrimin sınıfsal içeriği sorununu bayağı dedikodulara indirgeyebilir mi? *Que faire*’li aklıevvellerin bu soruya verilecek hiçbir cevapları yoktur. Sorunun kendisini bile anlamış değiller. “Olgunlaşmamış” proletaryanın kendi iktidar organlarını kurduğu, işletmeleri ele geçirdiği, üretimi düzenlemeye çalıştığı bir sırada POUM’un, burjuva cumhuriyetçileri ve burjuvalıkta onlardan aşağı kalmayan sosyalistler ve Stalinistlerle ittifak içinde, proletarya devrimine saldırıp onu boğan burjuva

anarşistlerinden kopmaktan kendini alıkoymak için bütün gücüyle çalışmasının ne anlamı var ki! Bu tür “önemsiz” şeyler, “kemikleşmiş Ortodoksluğun” temsilcilerinden başkasını ilgilendirmiyor anlaşılır. Onun yerine *Que faire*’li aklıevvellerin elinde proletaryanın olgunluğu ile güçler dengesini devrimci sınıf stratejisiyle ilgili bütün sorunlardan bağımsız olarak ölçecek özel bir aygıt var...

Dipnotlar:

1.) *Qué faire?* (Ne Yapmalı?): Fransız Komünist Partisi’nin (PCF) Merkez Komite üyesi Andre Ferrat’nın yönetimindeki muhalif bir grup tarafından, 1934’ten itibaren yayımlanan ve esas olarak PCF üyelerine seslenen bir dergi. Andre Ferrat 1936 yılı Temmuz ayında Halk Cephesi politikasına muhalefetini belirttiği için PCF’den ihraç edildi.

2.) POUM: (Partido Obrero de Unificación Marxista - Birleşik Marksist İşçi Partisi): İspanya’daki Troçkist örgüt ICE (Izquierda Comunista Española - İspanyol Komünist Solu) 15 Eylül 1934’te toplanan konferansında Troçki’nin önerdiği taktiklere karşı çıktı ve daha sonra da Joquin Maurin’in önderliğindeki BOC (Bloc Obrero y Campesino - İşçi Köylü Bloku) ile birleşerek 29 Eylül 1935’te POUM’un kurulmasını sağladı. 1922’den itibaren İspanyol Komünist Partisi’nin (PCE) bir üyesi olan Maurin BOC’u kurmadan hemen önce (1931) Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu’nun Troçki’yi açıkça suçlaması önerisini geri çevirdiği için PCE’den ihraç edilmişti.

3.) Casanova: İspanya’daki Uluslararası Tugaylar’da çarpışmış Polonya’lı bir Troçkist’in takma adı.

4.) CNT (*Confederación Nacional del Trabajo* - Ulusal Emek Konfederasyonu): Ülkenin en büyük işçi sendikası. Anarşist eğilimli.

5.) GPU: (NKVD) Sovyet Gizli Polis Örgütü

6.) Andres Nin (1892-1937): İspanya'da CNT'nin genel sekreteri. CNT delegesi olarak gittiği Moskova'da Kızıl Sendikalar Enternasyonalı'nın sekreterliğine getirildi. Troçki ile arasındaki çeşitli görüş ayrılıklarına rağmen İspanyol Sol Muhalefeti'nin yöneticisi. POUM'un kurucularından. J. Maurin'in iç savaşın hemen başında milliyetçilerin eline esir düşmesi üzerine örgütün yöneticiliğini yaptı. 1937 yılı Mayıs ayında İspanya'da faaliyet göstermekte olan GPU tarafından kaçırılarak işkence sonucu öldürüldü.

7.) Victor Serge: Narodnizm yanlısı Rus bir anne-babannın Belçika'da sürgünde doğan oğlu. Ekim devriminden önce anarşizm taraftarı olan V. Serge, devrimle birlikte Marksizm'e yöneldi. Troçki ile uzun süren kişisel dostluğu da bundan sonra başlıyor. Rus devrimine ve İspanya İç Savaşı'na katılan Serge, Marksist dönemlerinde bile liberter eğilimlerini terk etmeyip Marksizm ile anarşizmi birleştirmeye çalıştı. Kronşad üzerine Troçki ile giriştiği tartışmalardan sonra liberterliğe geri döndü. İspanya'da POUM'u destekledi.

8.) Oslo ve Coyoacan: O yıllarda, Troçki Meksika'nın Coyoacan kentinde sürgünde olup arada Norveç'in başkenti Oslo'ya gelmişti. Serge'nin Oslo ve Coyoacan'dan gelecek emirlerden söz etmesi aslında Troçki'yi hedef alıyor.